

UDK 37.058: 811.163.412'243

Оригиналан научни рад

Примљено: 10.3.2025.

Прихваћено за објављивање: 9.6.2025.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.1.2025.4>

МЕСТО ПРИВАТНИХ ШКОЛА У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Александар Новаковић¹

Департман за србистику, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Апстракт: Предмет овога рада је анализа функционисања приватних школа српског као страног језика са циљем утврђивања њиховог места и значаја у настави српског као страног језика у трећој деценији XXI века. У истраживању су коришћене дескриптивна метода и метода теоријске анализе са техникама анкетирања и анализе садржаја. Грађу за истраживање чинили су одговори шесторо оснивача приватних школа. Сагледавање наставне праксе је показало да су друштвено-економске околности у Републици Србији допринеле увећању броја приватних школа српског као страног језика, које пословање обављају у условима тржишне конкуренције. Своју професионалну делатност реализују у мањој мери у конвенционалним учионицама, а у већој мери у онлајн-окружењу, прилагођавајући наставне планове и програме могућностима и потребама самих ученика. Обезбеђујући неопходне услове за успешну реализацију часова, приватне школе омогућавају извођење наставе уз минималне административне процедуре (карактеристичне за државне институције), због чега су веома популарне међу ученицима из иностранства. Прикупљени подаци су нам показали да су приватне школе усмерене ка креирању и промовисању сопственог бренда, заснованог на квалитету наставе, који се обезбеђује праћењем иновација у савременој настави страних језика, ангажовањем стручних предавача и њиховим континуираним професионалним усавршавањем под којим се подразумева: учешће на конференцијама, округлим столовима, вебинарима и писање сопствених наставних материјала (учбеника и приручника). Као највећи изазов њиховог функционисања намеће се питање рентабилног пословања и финансијске одрживости.

Кључне речи: српски као страни језик, приватне школе језика, рентабилност, самозапошљавање, професионално усавршавање

Увод

Друштвена, политичка и економска активност бивше заједничке државе након Другог светског рата директно је утицала на развој наставе српског

¹ aleksandar.novakovic@filfak.ni.ac.rs

као страног језика, која је доживела експанзију у погледу броја ученика из иностранства заинтересованих да уче српски језик. Окрећући своју политику према иностранству, држава и њене институције интезивно су почеле да раде на унапређивању и ширењу изучавања српског као страног језика на домаћим и иностраним факултетима и институтима: „Негде средином 50-тих година, када је Република Србија у склопу савезне државе закључивала споразуме о упућивању предавача на иностране универзитете, односно прихвати страних предавача на универзитетима у Србији овом питању се прилази веома озбиљно и као нечему од прворазредног националног значаја” (Банаух-Бјелановић, 2007: 243). Српски језик и славистика изучавали су се у лингвистичким центрима широм Европе и света, па није ни чудо да је наш језик „био на другом месту, одмах иза руског језика, који је с правом имао примат” (Брборић, 2018: 22). Носиоци њеног развоја били су слависти, србисти, лингвисти, универзитетски професори, предавачи-практичари, који су предано и марљиво радили на организовању курсева, изради наставног материјала, прихвату и подучавању странаца. Но, иако су остварили значајне резултате на пољу организације и развоја наставе српског као страног језика, „нису претерано настојали да објављују своје (научне и стручне) резултате, већ су о њима усменим путем дискутовали у оквиру матичне организације или на научним скуповима, конгресима и симпозијумима” (Новаковић, 2024в: 9).

Имајући у виду такво чињенично стање, младом методичару наставе и предавачу данас је веома тешко да упозна стварна достигнућа својих професора и лингвистичких узора у области (методике) наставе српског као страног језика непосредно након Другог светског рата. Прве информације до којих може(мо) доћи везују се за два округла стола посвећена настави српског као страног језика, која су одржана у Београду 1984. и 1986. године, односно за зборнике радова, у којима су окупљени радови већине учесника (в. Дешић, 1988; Новаковић, 2024в: 55–70). У њима су се први пут поставила фундаментална питања ове врсте наставе, које је Ранко Бугарски (1984: 17) формулисао на следећи начин: *Ко би требало да предаје српскохрватски као страни језик?, Коме би требало да се предаје?, Где би требало предавати језик?, Зашто предавати српскохрватски као страни језик?, Шта предавати?, Како предавати српскохрватски као страни?, Из чега предавати? и Преко кога предавати језик?* У вези са последњим питањем, као одговор наводи се да су у првом реду то били, код нас, Институт за стране језике, раднички и народни универзитети, Центар за српски као страни језик при Филолошком факултету у Београду, а, у иностранству, славистичке катедре, инострани универзитети, заводи и војне школе. Свака од наведених институција имала је своје место и своју улогу у развоју (методике) наставе српског као страног језика.

Методолошке поставке истраживања

Предмет и циљ истраживања

Преглед историјског развојка наставе српског као страног језика показује нам да се током времена реализовала кроз различите модалитете, при чему су важну улогу имале различите образовне институције. Наиме, крајем деведесетих година српски као страни језик изучавао се „у институтима, на факултетима, у центрима за учење страних језика, на народним и радничким универзитетима” (Дешић, 1990: 234), који су били, како смо горе могли видети, носиоци развоја ове врсте наставе. Десетине хиљада ученика из иностранства успешно су савладали течајеве који су били тих година у понуди. Међутим, с почетком новог века неопажено су се, са различитим друштвеним и економским променама, појавиле приватне школе као места на којима се може изучавати српски као страни језик. Милорад Дешић (2003: 66) бележи да се, осим у наведеним институцијама, српски језик као страни учи и у „сасвим малим приватним школама”, које су у последње две деценије, посебно захваљујући развоју информационо-комуникационих технологија, добиле значајно место у оквирима наставе српског као страног језика. Њих покрећу и воде предавачи српског као страног или других страних језика, показујући константну тежњу ка континуираном развоју и увећању обима посла. Осим у конвенционалној учионици, наставу почињу реализовати у онлајн-окружењу, коришћењем електронских интерактивних платформи (*Zoom*, *Google Meet*, *MS Teams*) или онлајн-система за учење (*Preply*, *iTalki*, *AmazingTalker* и др.) (в. Новаковић, 2024а: 866). Сагледавање наставне праксе нам показује да у овом тренутку постоји више десетина приватних школа, које ученици препознају као важне институције у којима се може изучавати српски као страни језик. Преглед трију библиографија радова из области методике српског као страног језика – Крајишник, 1992, Николић, 2020, Новаковић, 2023а – потврдио нам је да до сада није спроведено истраживање у коме су се истраживачи бавили питањем места и функције приватних школа у настави српског као страног језика. Стога је предмет овога рада анализа функционисања приватних школа српског као страног језика, са циљем утврђивања њиховог значаја у развоју наставе српског као страног језика у трећој деценији XXI века.²

Задаци истраживања

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања издвојили смо следеће истраживачке задатке:

1. Сагледати организациона питања функционисања приватних школа српског као страног језика.

² У поменутом истраживању под називом „Настава српскохрватског језика као страног – досадашња искуства и наредни задаци” (1990) Милорад Дешић сагледава наставу српског као страног језика на Институту за стране језике и на радничким универзитетима.

2. Утврдити модалитете реализације наставних активности у приватним школама српског као страног језика.
3. Указати на значај које наведене приватне школе имају по развој и јачање наставе српског као страног језика.

Методе, технике, инструменти и узорак истраживања

Према дефинисаном предмету, циљу и постављеним задацима истраживања коришћене су дескриптивна метода, метода теоријске анализе са техником анкетирања и анализе садржаја. Грађу за истраживање чинили су одговори оснивача шест приватних школа прикупљених путем специјално дизајнираног упитника.³ Захваљујући побројаним методама, спровели смо детаљно квалитативно истраживање ради утврђивања важних елемената функционисања приватних школа на територији Републике Србије. Истраживање је реализовано почетком марта 2025. године, након чега су сви подаци анализирани и дескриптивно објашњени.

Анализа резултата истраживања

Резултати спроведеног истраживања су нам показали да приватне школе имају значајно место у развоју наставе српског као страног језика. Друштвено-економске прилике у нашој земљи у последње две деценије утицале су да се њихов број значајно увећа, стварајући на тај начин здраво тржишно окружење у коме њихови оснивачи и запослени предавачи настоје да квалитетом свог наставног рада привуку што више ученика из иностранства. Чини се да су приватне школе језика наследили делатност народних и радничких универзитета, који су били актуелни у другој половини XX века. Примера ради, Александар Новаковић (2024а: 866) бележи да преко 56% предавача часове реализује у оквиру делатности приватних школа српског као страног језика. Своје деловање обављају на професионалан начин, водећи рачуна о ефикасности својих курсева, с једне стране, односно, маркетиншким питањима, с друге стране. Квантитативна анализа веб-сајтова и страница на популарним друштвеним мрежама нам је показала да их је тренутно више десетина на територији читаве Републике Србије. Нажалост, иако је упитник био послат имејлом на више адреса, спремност да учествује у истраживању показао је мањи број школа, односно њихових оснивача и власника. Упитник је укупно попунило 6 приватних школа.⁴ Захваљујући квалитету добијених одговора, били смо у стању да на поступан и систематичан начин сагледамо њихово функционисање и место у савременој настави српског као страног језика.

Већина приватних школа које део своје делатности обављају и у области наставе српског као страног језика основане су након 2019. године и то са на-

³ Упитник је доступан на следећој веб-адреси: <https://forms.gle/28De29YarYUFtwpx5>.

⁴ Ради осигуравања анонимности оснивача и запослених нећемо експлицитно наводити називе приватних школа.

мером да њихови оснивачи „konačno реше питање запослења” и допринесу „развоју економије и образовања у Републици Србији” („Неколико година сам радила у приватним школама, пре отварања своје, а само један ми је понудила уговор, и то са јако лошим условима. Зато сам желела да самостално решим питање запослења”). Њихово оснивање пратио је низ изазова са којима су морали да се суоче: 1. обезбеђивање финансијских средстава за покретање посла,⁵ 2. савладавање књиговодствене обуке, 3. проналажење адекватног простора (локала и/или уређивање дела стана), 4. започињање сарадње са првим ученицима и 5. ангажовање стручног тима. Дакле, само покретање школе подразумевало је реализовање низа предрађњи, како би се створили адекватни услови за успешан почетак пословања. Одговори предавача показују да је већина њих морала извесни период да реализује часове српског као страног језика (и других страних језика – енглеског, немачког, италијанског) у другим приватним школама, на онлајн-платформама⁶ или у самосталној режији, како би скупили довољно финансијских средстава за покретање посла. Неки су пратили конкурсе у вези са додељивањем државних субвенција за покретање сопствених послова,⁷ стичући на тај начин део капитала неопходног за прве дане рада приватних школа. По свему судећи, изузетно захтевна активност на том путу представљало је стицање књиговодствених знања неопходних за савесно и одговорно вођење посла („Желела сам да моја школа све ради легално!”), због чега су пролазили различите обуке (финансиране од стране државе) или усавршавања код појединаца који имају искуства.⁸ У вези са наведеним отворило се и питање простора у коме ће се настава реализовати, због чега су оснивачи или тражили локале „по приступној цени” или уређивали делове свог стана или куће. Подједнако захтеван и изазован задатак било је ступање у контакт са првим ученицима, који су, готово идентично, почињали да уче српски као страни језик након што су приватне школе обавиле одговарајуће промоције на друштвеним мрежама, званичним веб-сајтовима (оних приватних школа које их поседују) или поставиле огласе по стамбеним квартовима („Услуге сам пре свега рекламирала путем огласа на бандерама, стекавши прве полазнике”). Део приватних школа се након успешног почетка сусрео са питањем проналажења стручног и квали-

⁵ „Највећи изазов је тај што ви као власник без почетног капитала морате, макар у прво време, све сами да радите. бавила сам се и још увек се повремено бавим и маркетингом, и уређењем сајта, и организацијом курсева, и комуникацијом са полазницима, и менторством, и држањем часова...”

⁶ Александар Новаковић и Јована Јаћимовић (2023: 42) бележе да реализација часова путем интернета на електронским интерактивним платформама представља један корак у развоју професионалне каријере и стицању извора прихода.

⁷ Реч је о субвенцијама за samozapošljavanje које се додељују у одређеним временским интервалима незапосленим лицима (в. <https://shorturl.at/m7vOq>).

⁸ Интересантно је да је неколико предавача истакло значај обуке наставника страног језика, који се на друштвеним мрежама представља именом @teachingville. Реч је о неформалном програму стручног усавршавања који на брз и ефикасан начин полазнике упознаје са најважнијим питањима покретања и вођења приватне школе.

тетног тима, који ће успешно реализовати наставни процес у самој школи и из дана у дан га унапређивати.

Истраживање нам је показало да мањи број приватних школа наставу реализује у конвенционалним учионицама (својих изнајмљених локала), већ да пословање заснивају на одржавању онлајн-наставе. Том приликом највише користе електронске интерактивне платформе, какве су *Зум*, *Гугл Мит* и *Скајп*. У зависности од интересовања странаца за учењем српског језика све приватне школе наставу реализују и индивидуално („један-на-један”) и групно („од троје до петоро или осморо ученика”),⁹ разврставајући их према нивоу познавања језика, узрасту и потребама самих ученика. Прикупљени подаци сведоче да интересовање странаца за учењем српског као страног језика постоји, јер у тренутку реализације истраживања приватне школе су, гледајући у укупном збиру, имале око пет стотина активних ученика. Иако је мали број приватних школа учествовао у истраживању, број ученика је заиста изненађујућ и у рангу са бројем ученика који је српски језик учио на радничким и народним универзитетима током деведесетих година прошлога века (в. Јаћимовић, 2022; Новаковић, 2023б; Новаковић, 2024в: 74). Притом, неке од анкетираних школа послују краће од годину дана, а већ имају више десетина ученика. Полазници течајева су и деца и одрасли, при чему оснивачи приватних школа настоје да у понуди имају курсеве прилагођене узрасту и нивоу познавања језика својих полазника („Имамо ученике од свега три до чак седамдесет и једне године”). На основу прикупљених одговора можемо закључити да приватне школе у својој понуди имају *курсева за децу* и *курсева за одрасле*, који се даље диференцирају према шест поднивоа познавања језика – од А1 до Ц2,¹⁰ мада и саме приватне школе сведоче да су најпопуларнији и најтраженији курсеви познавања српског језика на почетном нивоу, и то они који трају краћи временски период („Ту је *Serbian Crash* курс за потпуне почетнике који имају мало времена за учење; ту је и *Speaking Serbian Club*, нестандартни конверзацијски курс”). Већина приватних школа има тачно одређено трајање курсева у погледу времена и броја планираних часова. Прикупљени подаци нам сведоче да у том погледу нема потпуног поклапања у понуди приватних школа, већ сваки оснивач планира курсеве према сопственим критеријумима, водећи посебно рачуна о потребама својих ученика.¹¹ Тако, примера ради, курсеви трају од три до шест месеци уз различит број часова – од тридесет до двеста двадесет и пет. Све анкетиране приватне

⁹ Анализа одговора нам показује да се групни часови махом организују за запослене у истој компанији, чији запослени уче српски језик у изабраној приватној школи.

¹⁰ Наведено говори у прилог чињеници да оснивачи и предавачи и те како разумеју важност усклађивања програма препорукама из Заједничког европског оквира, чији превод на српски језик 2004. године Весна Крајишник (2016: 9) препознаје као „прву дефинисану и системску активност у нашој земљи” у оквиру наставе српског као страног језика.

¹¹ Предност својих школа у односу на акредитоване центре (при државним институцијама) оснивачи виде у мањем степеноу формализма и административних захтева.

школе користе наставне материјале прилагођене потребама својих ученика.¹² У првом реду су то уџбеници за децу Центра за српски језик и културу „Азбуку-м”, односно општеприхваћени уџбеници – *Реч по реч* (Институт за стране језике), *Учимо српски* (Азбукум), *Научимо српски* (Филозофски факултет у Новом Саду), *Step by Step Serbian* (Корнет); *Више од речи* (Институт за стране језике), *Учимо српски 2* (Азбукум), *Научимо српски 2* (Филозофски факултет у Новом Саду); *Супер српски* (Азбукум), *Business Serbian* (Urkom Publisher) – и приручници – различите граматике, речници и радне свеске (доступне у онлајн-облику на интернету). Уз наведене уџбенике и приручнике оснивачи приватних школа инсистирају на коришћењу сопственог наставног материјала, обично израђеног „за сваког појединачног ученика” („Наши материјали су персонализовани, односно прате интересовања конкретног полазника”). У те материјале сврставају осмишљене лекције, изабране текстове, билтене (енг. *newsletter*), интерактивне задатке и вежбања, флеш-картице, креиране помоћу савремених веб-алата, какви су *Canva*, *WordWall*, *Kahoot* и сл. Другим речима, нема приватне школе која се не ослања на примену савремених информационо-комуникационих технологија у намери да унапреди и подигне квалитет своје наставе применом савремених метода подучавања и приступа учењу. Иако махом своју наставну активност реализују путем интернета, готово све анкетиране приватне школе организују ваннаставне активности – интернационалне вечери и дружења, кафе-дијалоге, обилажења знаменитих места у околини (за ученике који географски нису удаљени), посете музејима и позориштима или (чак) летње и зимске кампове.¹³

Прикупљени одговори су нам показали да се, захваљујући порасту интересовања странаца за учењем српског као страног језика, приватне школе веома брзо развијају. Њихови оснивачи немају сумње да приватне школе представљају важна места и „испомаћ државним институцијама” у пружању адекватног одговора на увећану потражњу странаца за часовима српског као страног језика. Своје пословање, у првих годину дана, заснивају на самосталном раду самих оснивача („Нисам размишљала о ангажовању предавача док заиста нисам била сигурна да ће моја школа заживети и пронаћи своје место међу многобројним школама српског као страног језика”). Међутим, са порастом обима посла полако почињу да размишљају о проширењу и ангажовању нових предавача. Пет од шест анкетираних приватних школа има од троје до седморо запослених предавача српског као страног језика. Према њиховим речима, велики изазов је било пронаћи предаваче који ће бити посвећени наставним активностима у школи и одговорно обављати свој наставнички позив: „Настав-

¹² Милорад Дешић (1990: 235) указује да су током деведесетих година институти и раднички универзитети спорадично прилагођавали наставу потребама странаца, и то оних „који су дошли на стручно усавршавање у некој области или живе у нашој земљи и баве се одређеном дјелатношћу”.

¹³ „Да би се научио страни језик, није довољно само похађати редовну наставу. Организовање ваннаставних активности је неопходно и зато [...] омогућавају својим слушаоцима да иду на излете, екскурзије, да посјете музеје, галерије, позоришта, да се друже” (Дешић, 1990: 236).

ник мора бити врстан познавалац науке о (српском) језику, односно мора поседовати компетенције (да буде „стручан предавач”)¹⁴ (Новаковић, 2022: 73–74). Као важне критеријуме у избору предавача наметнули су се личне карактеристике појединца (спремност за тимски рад, креативност, екстровертност, етичност, пристојност), с једне стране, односно професионални квалитети (стручност и искуство), с друге стране („Поред неопходног формалног образовања, најважније ми је да видим љубав и посвећеност”; „Веома ми је важна и способност прилагођавања – савршен час постоји само на папиру, а ми морамо да будемо спремни да се прилагођавамо, будемо креативни и размишљамо ван оквира”). Оснивачи приватних школа који пронађу квалификоване предаваче настоје да их додатно мотивишу повећањем личних доходака, одржавањем колективних састанака и дружења (на којима се размењују идеје и искуства), омогућавањем додатних професионалних усавршавања (финансирањем одлазака на научне конференције, организовањем интерних обука и праћењем различитих семинара за наставнике страних језика и сл.).¹⁴ Ипак, и сами оснивачи су у сталној недоумици како обезбедити рентабилност функционисања школе, балансирајући између жеља и могућности, односно пореза, доходака и зараде, што се у више одговора наводи као највећи изазов вођења приватне школе српског као страног језика („Има успона и падова, али је задатак руководиоца да се подједнако носи са различитим финансијским изазовима”; „Посао приватне школе је најспецифичнији у погледу стабилности, па су нам и даље летњи месеци мање профитабилни, јер су људи на одморима и просто има мање часова. С друге стране, запослени и тада примају уредно плату, па зато у зимским месецима прикупљамо приход и за месеце када је мање посла”).¹⁵ Као начине одржавања позитивног финансијског биланса, оснивачи приватних школа указују на значај: 1. повезивања са великим иностраним компанијама и дипломатским представништвима (чији је циљ да своје запослене и чланове оспособе да комуницирају на српском језику), 2. организовања радионица за будуће предаваче (заснованих на сопственом искуству),¹⁶ 3. покретања нових курсева (посвећених изучавању културе, историје, веровања српског народа), 4. комерцијалног дистрибуирања наставних материјала у виду уџбеника, приручника и осталих видова модерних дидактичких средстава, али и 5. свеопште укључености оснивача у целокупну активност приватне школе.¹⁷ Ипак, као нај-

¹⁴ Има оснивача који не деле у потпуности наведени став: „Слабо верујем у спољашњу мотивацију; постоји, наравно, али ако нема унутрашње мотивације, не вреди ништа. Потпуно другачији резултат усавршавања се добија од колега који га похађају само зато што им је плаћена у односу на колеге који оду са жељом да нешто заиста науче”.

¹⁵ Поједини оснивачи приватних школа као изазов препознају проналажење праве мере између плате предавача и позитивног пословања целокупне школе („Како да нађем легалан начин да запослим предавача, а да то буде исплативо”).

¹⁶ Александар Новаковић (2024б: 57) указује на место и функцију вебинара као вида неформалног стручног оспособљавања и усавршавања предавача српског као страног језика.

¹⁷ Већина анкетираних оснивача приватних школа посведочила је да предавачи учествују на научним скуповима, пишу уџбенике и друге наставне материјале (који се јављају у облику

важнији оснивачи приватних школа истичу одржавање квалитета наставе, који има пресудан утицај на плану одржавања броја заинтересованих ученика. Зато са сигурношћу можемо тврдити да приватне школе имају важно место у развоју савремене наставе српског као страног језика. Наиме, тежећи постизању сопствене одрживости, директно утичу на подизање квалитета наставе српског као страног језика кроз праћење развоја образовања и трендова у настави страних језика („Својим примером једна приватна школа може представљати узор свима који се баве овом врстом наставе на плану њеног организовања и реализације, односно увођења иновација у наставни процес”). Другим речима, услови тржишног пословања – понуде и потражње – усмеравају приватне школе да непрестано теже унапређењу наставног рада, квалификованости својих предавача и формирању аутентичне слике о сопственој делатности. Приватне школе у наведеним условима теже промовисању сопственог брэнда који је утемељен у стручности, знању, посвећености ученику (тзв. „несебичном давању”), опредељености за одређену узрасну категорију. У ту сврху користе друштвене мреже (какве су *Линкдин*, *Фејсбук*, *Инстаграм* и *Тикток*),¹⁸ односно препоруке ученика који су раније похађали неки од многобројних течајева („Најбоља препорука је квалитетан рад и посвећеност ученику. Његова препорука ће нам засигурно донети нове ученике”; „Користимо *Линкдин*, *Фејсбук* и *Инстаграм*, али најбоље препоруке долазе од самих полазника”). Апсолутно сви испитаници су сагласни у претпоставци да друштвено-економска дешавања у свету иду на руку даљем убрзаном развоју приватног сектора, те и приватних школа, „које ће засигурно представљати важан чинилац организовања и реализације наставе српског као страног језика у блиској будућности”. Међутим, да би се то заиста и остварило, неопходно је да свака приватна школа развије аутентични и оригинални приступ којим ће утицати на промовисање своје делатности, „јер, гледано на дуже стазе, копирање модела и образаца других (већ познатих) приватних школа неће помоћи у опстанку и проналажењу одговарајућег места на тржишту рада”. Интересантно је да једна трећина анкетираних оснивача приватних школа сматра да ће развој вештачке интелигенције и електронских интерактивних платформи (какве су *Preply*, *AmazingTalker*, *iTalki*) представљати изазов у опстајању приватних школа језика („Систем приватних школа се повлачи у други ред, јер развој наставника-робота и нових платформи пружају услугу учења страног језика за мање новца и уз могућност реализације часа у било које време и на било ком месту”). Као меру осигурања континуитета у њиховом функционисању, поједини оснивачи саветују: 1. убрзану имплементацију вештачке интелигенције у наставни процес, како би се успешно одговорило на захтеве савремене наставе страних језика, 2. аутоматизацију процеса вођења књиговодствене евиденције, 3. обогаћивање понуде најразноврснијим

електронских књига или скрипата).

¹⁸ Учесници у истраживању у више одговора истичу потребу непрекидног рекламирања школе: „Будућим оснивачима приватних школа саветујем да све добро израчунају и да се посвете рекламирању чак и ако имају довољно ученика”.

курсима (интезивни, разговорни, културолошки и сл.), 4. унапређивање наставних програма и 5. професионално усавршавање самих оснивача и свих запослених предавача. Према њиховом мишљењу, важно место на том путу имала би сарадња са акредитованим високошколским установама, Институтот за стране језике, универзитетским центрима за српски као страни језик и различитим министарствима, која је у тренутку реализације истраживања сведена на најмању могућу меру, односно на лична познанства (стечена током студија србистике). Посебно се истиче потреба оснивања удружења које би координирало рад приватних школа и универзитетских центара, те израду савремених наставних материјала, различитих дидактичких помагала, одржавање трибина и акредитовање званичних семинара за професионално усавршавање предавача. Реч је о веома важном кораку у развоју (методике) наставе српског као страног језика, о коме је пре више од двадесет година писао професор Милорад Дешић (2003: 66): „Осјећа се потреба за оснивањем стручног друштва, које би објединило рад свих установа које се баве српским језиком као страним”.

Закључак

Истраживање нам је показало да приватне школе српског као страног језика представљају значајне институције на пољу развоја наставе српског као страног језика у првим деценијама XXI века. Историјски осврт на развој методике наставе српског као страног језика указује на то да су, након Другог светског рата, институције попут универзитета, института, народних и радничких универзитета биле носиоци наставног процеса, да би у последње две деценије приватне школе пронашле своје, рекли бисмо, заслужено место. Њихов број се из месеца у месец увећава, при чему се чини да све оне остварују запажене резултате у настави српског као страног језика. Другим речима, представљају правовремени одговор на повећано интересовање странаца за учењем српског као страног језика и гашење народних и радничких универзитета широм земље. Своје пословање заснивају на сазнањима и искуству наведених институција, уз континуирано праћење трендова у развоју наставе страних језика. Зато је у кратком временском периоду дошло до њихове популаризације и ширења, које, наравно, није без логичког оправдања. Обезбеђујући неопходне услове за успешну реализацију часова, приватне школе омогућавају извођење наставе уз минималне административне процедуре (карактеристичне за државне институције) и уз висок степен прилагођавања могућностима и потребама ученика из иностранства. Оснивачи приватних школа исказују окренутост ка процесима индивидуализације наставе, и то кроз прилагођавање наставних планова и програма и организацију онлајн видова подучавања, који у данашњем времену представљају доминантне облике учења и напредовања. Захваљујући томе, ученици приватне школе препознају као важна места за учење српског као страног језика. Уз наведено, препознају се као институције у којима се несметано заснива радни однос и стичу законска права на социјално, здравствено и пензионо осигурање. С обзиром на чињеницу да своје пословање заснивају на тржишним услови-

ма понуде и потражње, приватне школе непрекидно настоје да створе аутентичну слику о својим курсевима, наставницима и, једном речју, целокупној услузи коју нуде заинтересованим ученицима. Зато њихови власници инсистирају на праћењу савремених трендова у образовању, прилагођавају наставне програме својим ученицима, осмишљавају нове течајеве и теже ангажовању висококвалификованих предавача. Иако је наизглед реч о једноставним активностима, истраживање је показало да приватне школе пролазе кроз сложен процес тражења одговора на многобројне изазове – рентабилно пословање, ангажовање стручних предавача, обезбеђивање адекватног простора и сталног стручног усавршавања и др. Олакшавајућу околност на том путу представља чињеница да су данас све потребне информације доступне „на клик”, те је власницима приватних школа олакшана потрага за (са)знањима неопходним за доношење сврсисходних одлука. Такође, окренутост младих наставника ка (методици) наставе српског као страног језика и њихово квалитетно иницијално образовање на државним факултетима, обезбеђују делимичну сигурност по питању ангажовања нових предавача. Ипак, на основу добијених резултата, може се закључити да је потребно додатно истраживање и институционална подршка како би се побољшали услови рада приватних школа и унапредио квалитет наставе српског као страног језика. Такође, неопходно је подстаћи јачу сарадњу између универзитета, приватних школа и других образовних установа, која би допринела темељној размени искустава, покретању заједничких пројеката и подизању нивоа квалитета наставе. Представљено истраживање је само један мали део свега онога што би се могло и требало рећи о настави српског као страног језика. Из тог разлога верујемо да би реализација сличних истраживања у блиској будућности помогла у бољем разумевању потреба оснивача и предавача, како би се утицало на креирање стратегије њиховог даљег раста и развоја у мењајућој економији и различитим друштвено-образовним системима.

Литература

- Банаух-Бјелановић, Б. (2007). Положај српског језика као страног у земљи и иностранству. У М. Дешић (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси* (243–245). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Брборић, В. (2018). Будућност лектората српског језика са освртом на прошлост и садашњост. У: *МЦИ, саопштења*, 48/1, 21–30.
- Bugarski, R. (1984). Pregršt pitanja o srpskohrvatskom kao stranom jeziku. У Р. Vučković (ур.), *Okrugli sto „Srpskohrvatski jezik kao strani”* (17–22). Београд: Institut za strane jezike.
- Dešić, M. (1988). Problemi nastave srpskohrvatskog jezika kao stranog. *Književnost i jezik*, XXXV, 78–79.
- Dešić, M. (1990). Nastava srpskohrvatskog jezika kao stranog: dosadašnja iskustva i naredni zadaci. У *Učenje jezika, komunikativni pristup i obrazovanje nastavnika* (233–237). Нови Сад: Institut za strane jezike i književnosti.

- Дешић, М. (2003). Српски језик као страни данас. У П. Вучковић (ур.), *Педесет година Института за стране језике: 1953–2000* (63–67). Београд: Институт за стране језике.
- Јаћимовић, Ј. (2022). *Настава српског као страног језика на Народном Универзитету у Нишу: мастер рад*. Ниш: Филозофски факултет.
- Krajišnik, V. (1992). Bibliografija jugoslovenskih radova o srpskohrvatskom jeziku kao stranom (1960–1990). *Živi jezici*, XXXIV–XXXV/1–4, 184–203.
- Крајишник, В. (2016). Нека питања из методике наставе српског као страног језика. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III* (7–26). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Николић, М. (2020). Библиографија српског као страног језика (1991–2018). У: В. Крајишник (ур.), *Српски језик као страни у теорији и пракси IV* (593–623). Београд: Филолошки факултет.
- Новаковић, А. (2022). *Увод у методiku наставе српског као страног језика*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, А. (2023а). Библиографија радова из области методике наставе српског као страног језика (2018–2022). *Живи језици*, 43(1), 181–195.
- Новаковић, А. (2023б). Настава српског као страног језика на Радничком универзитету у Крушевцу. У В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси V* (238–248). Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.
- Новаковић, А. (2024а). Запажања о настави српског као страног језика на почетку треће деценије XXI века. *Philologia Mediana*, 16, 861–870.
- Новаковић, А. (2024б). Место и функција вебинара *Како да ученици више говоре на часу?* у савременој настави српског као страног језика. *Годишњак за педагогију*, 9(2), 53–63.
- Новаковић, А. (2024в). *Фрагменти о методици наставе српског као страног језика након Другог светског рата*. Ниш: Филозофски факултет.
- Новаковић, А., Јаћимовић, Ј. (2023). Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи *Препли*. *Годишњак за српски језик*, 21, 41–56.

THE PLACE OF PRIVATE SCHOOLS IN THE TEACHING OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Aleksandar Novaković

Department of Serbian Studies, Faculty of Philosophy, University of Niš

Abstract: This paper analyzes the functioning of private schools teaching Serbian as a foreign language, aiming to determine their role in the development of Serbian language instruction in the third decade of the 21st century. The research employed a descriptive method and theoretical analysis, utilizing survey and content analysis

techniques. The research material comprised responses from six founders of private schools. The analysis of teaching practice revealed that socio-economic circumstances in the Republic of Serbia have contributed to the growth of private schools offering Serbian as a foreign language, which operate under market competition. Their professional activities take place primarily in an online environment rather than in conventional classrooms, allowing them to adapt curricula to students' abilities and needs. By ensuring the necessary conditions for effective teaching, private schools minimize administrative procedures (common in state institutions), making them highly popular among international students. The collected data indicate that private schools focus on building and promoting their own brand, emphasizing teaching quality. This is achieved by keeping up with innovations in modern foreign language instruction, engaging expert lecturers, and ensuring their continuous professional development through participation in conferences, round tables, webinars, and the creation of their own teaching materials (textbooks and manuals). The greatest challenge they face is ensuring profitability and financial sustainability.

Keywords: Serbian as a foreign language, private language schools, profitability, self-employment, professional development